

โครงการรณรงค์การใช้หน้ากากอนามัย ในโรงพยาบาล ปี 2550

ทิพย์ประภา ตันพิริยกุล*, จุฑาวิรัตน์ ดาวรัตน์**, สุพินดา ตีระรัตน์*, พรทิพย์ จอมพุก*, นิศานา นิมิตสอาด*, สุนันทา สีโท**, สิริกาญจน์ เพงษ์สันติยะ*
*สำนักโรคติดต่ออุบัติใหม่ ** สำนักโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค

ความเป็นมา

โรคติดต่อทางเดินหายใจเป็นโรคที่พบบ่อยในประชาชนทั่วไป ส่วนใหญ่ติดต่อผ่านการไอ จาม ซึ่งเชื้อสามารถกระจายออกไปได้ไกลถึง 3 ฟุต ทำให้สามารถแพร่เชื้อไปสู่บุคคลอื่นได้ง่าย อีกทั้งในรายที่รุนแรงอาจเกิดภาวะติดเชื้อแทรกซ้อนรุนแรงได้ การสวมหน้ากากอนามัยในผู้ป่วย เพื่อป้องกันการแพร่เชื้อไปสู่ผู้อื่นเป็นวิธีที่ง่ายที่สุด ข้อมูลจากองค์การอนามัยโลกพบว่า การใส่หน้ากากอนามัยสามารถลดการแพร่กระจายของเชื้อโรค ที่มีเชื้อโรคเป็นเชื้อไวรัสได้ถึงร้อยละ 80 ดังนั้น กรมควบคุมโรคจึงได้จัดทำโครงการรณรงค์การใช้หน้ากากอนามัยในโรงพยาบาล ปี 2550 ขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนทั่วไปที่ป่วยด้วยโรคติดต่อทางเดินหายใจ มีค่านิยม และวัฒนธรรมที่ดีในการสวมหน้ากากอนามัย เพื่อลดการแพร่เชื้อโรคสู่ผู้อื่น
2. เพื่อสนับสนุนบุคลากรในโรงพยาบาลมีการสวมหน้ากากอนามัย เมื่อมีความเสี่ยงต่อการรับหรือแพร่เชื้อโรค
3. เพื่อเป็นการเตรียมพร้อมรับการระบาดของโรคติดต่อทางเดินหายใจที่เป็นโรคติดต่ออุบัติใหม่ เช่น โรคไข้หวัดนก โรซาลงรี วัณโรคคอตีบ และโรคไข้หวัดใหญ่ระบาดใหญ่ เป็นต้น

กิจกรรมดำเนินการ

1. จัดทำแผนรณรงค์การใช้หน้ากากอนามัยฯ โดยประสานความร่วมมือกับโครงการรณรงค์ลดการแพร่เชื้อทางเดินหายใจด้วยวิธีการใช้หน้ากากอนามัย ในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระนางเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์
2. ประชุมชี้แจงโครงการรณรงค์การใช้หน้ากากอนามัยในโรงพยาบาล
3. ดำเนินกิจกรรมรณรงค์ด้านพฤติกรรมรณรงค์สวมหน้ากากอนามัย เพื่อการป้องกันโรคติดต่อทางเดินหายใจของบุคลากรในโรงพยาบาล และผู้ป่วยที่ติดเชื้อทางเดินหายใจด้วยการสำรวจในโรงพยาบาล 5 แห่ง จาก 5 ภาคของประเทศไทย
4. จัดแถลงข่าวสำหรับสื่อมวลชน ประชาสัมพันธ์กิจกรรมดังกล่าวผ่านสื่อมวลชน การสวมหน้ากากอนามัยในโรงพยาบาล ออกอากาศโทรทัศน์และวิทยุ สื่อหนังสือพิมพ์ เว็บไซต์ กรมควบคุมโรค และจัดทำโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์
5. นวัตกรรมสื่อประชาสัมพันธ์รณรงค์การใช้หน้ากากอนามัย 1,000 แผ่น และวีซีดีเพลง "จากใจหวังใจ" ครอบคลุมจำนวน 1,000 แผ่น
6. จัดหน้ากากอนามัยสนับสนุนโรงพยาบาลในโครงการฯ 27,000 ชิ้น และสนับสนุนงบประมาณในโรงพยาบาลเพื่อจัดกิจกรรมและประเมินผล แห่งละ 30,000 บาท
7. จัดพิมพ์โปสเตอร์สีดาวดวงจันทร์ 5,000 แผ่น และสนับสนุนการใช้หน้ากากอนามัย และล้างมือ 150,000 แผ่น สนับสนุนการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่ประชาชน
8. ร่วมจัดนิทรรศการโครงการรณรงค์ลดการแพร่เชื้อโรคติดต่อทางเดินหายใจที่ศูนย์ราชการเพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับโรคติดต่อทางเดินหายใจที่นางรองฯ ฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เมื่อวันอังคารที่ ๒๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๐
9. จัดสัปดาห์รณรงค์การใช้หน้ากากอนามัย ในระหว่างวันที่ 23 - 29 มิถุนายน 2550 ในโรงพยาบาลศูนย์ 25 แห่ง สถาบันบำราศนราดูร และสถาบันโรคทรวงอก รวม 27 แห่ง มีกิจกรรม อาทิ นิทรรศการ การสาธิต การแสดง การประกวดคำขวัญ และระบายสีหน้ากากอนามัย ระบายสีโปสเตอร์ ฯลฯ
10. ติดตาม ประเมินผล และสรุปผลการดำเนินงาน

วิธีการเก็บข้อมูล

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ บุคลากร และผู้ป่วยที่มารับบริการด้วยโรคติดต่อทางเดินหายใจในโรงพยาบาลศูนย์ที่ประเทศ จำนวน 25 แห่ง, สถาบันบำราศนราดูร และสถาบันโรคทรวงอกในจังหวัดนครราชสีมา

ตารางที่ 1 วิธีเก็บข้อมูล ตัวชี้วัด และการคำนวณข้อมูลการใช้หน้ากากอนามัยในโรงพยาบาลแต่ละแห่ง

1. แบบสังเกตพฤติกรรมการใช้หน้ากากอนามัยในโรงพยาบาล (สำหรับบุคลากรและผู้ป่วย)*	2. แบบสอบถามกรณีศึกษาบุคลากร	3. แบบสัมภาษณ์การใช้หน้ากากอนามัยของผู้นับถือ
วิธีเก็บข้อมูล - สังเกตบุคลากร จำนวน 10 คน (ขณะให้บริการและรักษาผู้ป่วย)	บุคลากร จำนวน 10 คน	สัมภาษณ์ผู้ป่วย จำนวน 40 คน
ตัวชี้วัด พฤติกรรมการใช้หน้ากากอนามัยในโรงพยาบาล	ความพึงพอใจต่อการส่งเสริมการใช้หน้ากากอนามัย	
สูตรการคำนวณ = จำนวนผู้ที่สวมหน้ากากอนามัย X 100	= จำนวนผู้ที่พึงพอใจต่อการส่งเสริมการใช้หน้ากากอนามัย X 100	
จำนวนผู้ที่สังเกตทั้งหมด (แบบสังเกตชื่อ 4)	จำนวนผู้ที่ทราบว่ามีสัปดาห์รณรงค์การใช้หน้ากากอนามัย	

* มีเก็บข้อมูลเพิ่มเติมก่อนช่วงสัปดาห์รณรงค์ฯ ในโรงพยาบาลศูนย์ 5 แห่ง

ผลการดำเนินงาน

ผลการสำรวจเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามการใช้หน้ากากอนามัยของบุคลากรและแบบสัมภาษณ์การใช้หน้ากากอนามัยของผู้นับถือ ซึ่งประกอบด้วยข้อมูล 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

บุคลากรที่สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 93.84 มีอายุระหว่าง 31-60 ปี (ร้อยละ 76.87) ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มบุคลากร ร้อยละ 46.62 แยกอายุกลุ่ม และผู้ป่วย ร้อยละ 27.74 และ 27.38 บุคลากรส่วนมากเคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับหน้ากากอนามัยจากโทรทัศน์และวิทยุ ร้อยละ 60.11 และ 59.53 และส่วนใหญ่ร้อยละ 97.30 ใช้หน้ากากที่มาจากหน่วยงานจัดให้ ผู้ป่วยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 66.12 มีอายุระหว่าง 31-60 ปี (ร้อยละ 52.12) ซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพ เกษตรกร ร้อยละ 32.24 และรับจ้างร้อยละ 30.80 ส่วนมากเคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับหน้ากากอนามัยจากโทรทัศน์และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ร้อยละ 60.79 และ 51.78 ในการสำรวจนี้มีผู้ที่ไม่เคยได้รับข้อมูลเลย ร้อยละ 15.53 และประมาณครึ่งหนึ่งของผู้นับถือ ร้อยละ 53.38 เคยได้รับหนังสือรณรงค์จากหน่วยงาน

ส่วนที่ 2 ทักษะการรู้เท่าทันการติดต่อของบุคลากรในโรงพยาบาล

ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับสิ่งที่ต้องทำในการสวมหน้ากากอนามัย เช่น ใช้หน้ากากที่มีการระบายทางเดินหายใจช่วยป้องกันการแพร่เชื้อโรคไปสู่คนอื่น ร้อยละ 98.94 ในบุคลากร และร้อยละ 86.35 ในผู้นับถือ หากป่วยด้วยโรคทางเดินหายใจจำเป็นต้องหาหน้ากากอนามัยมาใช้

(ร้อยละ 87.66 ในบุคลากร และร้อยละ 81.39 ในผู้นับถือ), การรณรงค์การใช้หน้ากากอนามัยในโรงพยาบาลจะทำให้ผู้นับถือมีการใช้หน้ากากอนามัยมากขึ้น (ร้อยละ 92.29 ในบุคลากร และร้อยละ 81.21 ในผู้นับถือ) และจะเป็นตัวอย่างที่ดีให้เพื่อนหรือคนในครอบครัวโดยการสวมหน้ากากอนามัยเมื่อป่วยด้วยโรคทางเดินหายใจได้ (ร้อยละ 97.68 ในบุคลากร และร้อยละ 85.90 ในผู้นับถือ) แต่ไม่เห็นด้วยว่าการสวมหน้ากากอนามัยเมื่อมีเวลาการป่วยระบบทางเดินหายใจและอยู่ในสภาวะเป็นแออัด (ร้อยละ 92.11 ในบุคลากร และร้อยละ 67.85 ในผู้นับถือ)

ตารางที่ 2 ทักษะการรู้เท่าทันการติดต่อของบุคลากรในโรงพยาบาล

ทัศนคติต่อการใช้หน้ากากอนามัยของบุคลากรในโรงพยาบาล	เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
2.1 การสวมหน้ากากอนามัยในผู้ที่มีการกระทำความผิดทางเดินหายใจช่วยป้องกันการแพร่เชื้อโรคไปสู่คนอื่น	513	98.84	6	1.16
2.2 การสวมหน้ากากอนามัยเมื่อมีเวลาการป่วยระบบทางเดินหายใจและอยู่ในสภาวะเป็นแออัด	23	4.43	18	3.46
2.3 หากป่วยด้วยโรคทางเดินหายใจจำเป็นต้องหาหน้ากากอนามัยมาใช้	455	87.66	64	12.34
2.4 การรณรงค์การใช้หน้ากากอนามัยในโรงพยาบาลจะทำให้ผู้นับถือมีการใช้หน้ากากอนามัยมากขึ้น	479	92.29	31	5.97
2.5 จะเห็นด้วยกับสิ่งที่เพื่อนหรือคนในครอบครัวโดยการสวมหน้ากากอนามัยเมื่อป่วยด้วยโรคทางเดินหายใจได้	507	97.68	12	2.32

ตารางที่ 3 ทักษะการรู้เท่าทันการติดต่อของผู้นับถือในโรงพยาบาล

ทัศนคติต่อการใช้หน้ากากอนามัยของผู้นับถือในโรงพยาบาล	เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
2.1 การสวมหน้ากากอนามัยในผู้ที่มีการกระทำความผิดทางเดินหายใจช่วยป้องกันการแพร่เชื้อโรคไปสู่คนอื่น	956	86.35	92	8.31
2.2 การสวมหน้ากากอนามัยเมื่อมีเวลาการป่วยระบบทางเดินหายใจและอยู่ในสภาวะเป็นแออัด	219	19.78	137	12.37
2.3 หากป่วยด้วยโรคทางเดินหายใจจำเป็นต้องหาหน้ากากอนามัยมาใช้	901	81.39	139	12.56
2.4 การรณรงค์การใช้หน้ากากอนามัยในโรงพยาบาลจะทำให้ผู้นับถือมีการใช้หน้ากากอนามัยมากขึ้น	899	81.21	148	13.36
2.5 ท่านจะเห็นด้วยกับสิ่งที่เพื่อนหรือคนในครอบครัวโดยการสวมหน้ากากอนามัยเมื่อป่วยด้วยโรคทางเดินหายใจได้	951	85.90	115	10.38

ส่วนที่ 3 พฤติกรรมการใช้หน้ากากอนามัย และส่วนที่ 4 ความพึงพอใจกิจกรรมรณรงค์ส่งเสริมการใช้หน้ากากอนามัยของโรงพยาบาล

ผลการประเมินเปรียบเทียบ ก่อนและหลังรณรงค์ฯ พบว่าบุคลากรที่ให้บริการหรือดูแลผู้ป่วยโรคทางเดินหายใจมีการใช้ สวมหน้ากากอนามัย ร้อยละ 60.6 ผู้ป่วยโรคระบบทางเดินหายใจสวมหน้ากากอนามัย ร้อยละ 29.8 หลังดำเนินกิจกรรมรณรงค์ฯ พบว่าโรงพยาบาลมีความสำเร็จกิจกรรมในการรณรงค์ ร้อยละ 97.04 ความพึงพอใจต่อการรณรงค์ของบุคลากรและผู้นับถือ คิดเป็นร้อยละ 87.77 และ 84.99 ตามลำดับ ด้านพฤติกรรมการใช้หน้ากากอนามัย พบว่าบุคลากรที่ให้บริการหรือดูแลผู้ป่วยโรคทางเดินหายใจมีการใช้ สวมหน้ากากอนามัย ร้อยละ 85.7 และผู้นับถือสวมหน้ากากอนามัย ร้อยละ 80.42

ตารางที่ 4 ผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดเปรียบเทียบก่อนและหลังดำเนินกิจกรรมรณรงค์ฯ

ตัวชี้วัด	ผลการประเมินก่อนดำเนินโครงการ ร้อยละ (จำนวน ผู้ถูกประเมินทั้งหมด)	ผลการประเมินหลังดำเนินกิจกรรม สัปดาห์รณรงค์ ร้อยละ (จำนวน ผู้ถูกประเมินทั้งหมด)
1. ความสำเร็จในการรณรงค์การใช้หน้ากากอนามัยในโรงพยาบาล	-	97.04 (27 แห่ง)
2. ความพึงพอใจต่อการส่งเสริมการใช้หน้ากากอนามัย		
2.1 ความพึงพอใจของบุคลากร	-	87.77 (458)
2.2 ความพึงพอใจของผู้นับถือ	-	84.99 (633)
3. พฤติกรรมการใช้หน้ากากอนามัยในโรงพยาบาล		
3.1 พฤติกรรมของบุคลากร	50.6 (83)	95.7 (628)
3.2 พฤติกรรมของผู้นับถือ	29.84 (124)	80.42 (2,033)

วิจารณ์ผลสรุป

ผลการดำเนินงานแสดงให้เห็นว่า กิจกรรมรณรงค์ในโรงพยาบาลมีผลในการส่งเสริมพฤติกรรมสวมหน้ากากอนามัยของผู้นับถือและบุคลากรที่ดีเป็นอย่างมาก และทำให้มีความพึงพอใจในทั้งผู้นับถือและบุคลากร นอกจากนี้ กิจกรรมรณรงค์มีส่วนช่วยส่งเสริมความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติพฤติกรรมสุขอนามัยในบุคลากรและผู้นับถือ และข้อมูลจากกรอบตามในกลุ่มผู้ที่ไม่ใช้หน้ากากอนามัยเบื้องต้น พบว่าเหตุผลที่ไม่ใช้ส่วนหนึ่งเป็นประเด็นเรื่อง ความไม่สะดวก เช่น รู้สึกหายใจติดขัด หายใจไม่สะดวก รวมถึงความคิดว่าไม่เกี่ยวข้องการติดต่อระบบทางเดินหายใจ เป็นต้น ซึ่งการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ ได้อย่างสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น จึงเห็นได้ว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการให้ความรู้ ความเข้าใจ ในการป้องกัน การแพร่เชื้อโรคติดต่อ รวมถึงส่งเสริมพฤติกรรมสวมหน้ากากอนามัยอย่างต่อเนื่องในกลุ่มเมือง และประชาชนอย่างทั่วถึง รวมทั้งควรพัฒนาสื่อรณรงค์สื่อสารสาธารณะ เช่น นวัตกรรมมีส่วนช่วยของประชาชน การรู้เท่าทันการติดต่อทางเดินหายใจ เช่น ความสะดวก หาได้ง่าย และเป็นสิ่งที่ไม่อาย เป็นต้น ซึ่งจะช่วยให้เกิดเป็นวัฒนธรรมที่ดีในการสวมหน้ากากอนามัย และก่อให้เกิดเป็นพฤติกรรมที่ดีขึ้น นอกจากนี้ในบางเขตอาจพิจารณา ทรัพยากร เพื่อการดำเนินงานที่เหมาะสมและเพียงพอ ช่วยเหลือการดำเนินงานในพื้นที่ เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ ชมรมวิจัยโรคติดต่อฯ สิริราชมูลนิธิ ในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระนางเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ คณะเจ้าหน้าที่ของสำนักโรคติดต่อทั่วไป สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 1-12 สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด โรงพยาบาล และสถาบันที่เข้าร่วมโครงการทุกท่าน

